

“KORPORATIV FAOLIYATDA YURIDIK XIZMAT”

Amirov Shaxzod Ashrab o‘g‘li

Toshkent davlat transport universiteti Iqtisodiyot fakulteti 4-kurs talabasi

Ilmiy rahbar: Imomov Bahriddin Panjiyevich,

Toshkent davlat transport universiteti Xalqaro ommaviy huquq kafedrasida katta o‘qituvchisi

Annotatsiya . Ushbu maqolada korporativ faoliyatda yuridik xizmatning mohiyati, vazifalari va ahamiyati tahlil qilinadi. Maqola korporativ huquqning nazariy asoslarini ochib berish bilan birga, O‘zbekiston Respublikasida yuridik xizmatning amaliy faoliyatini, uning xo‘jalik jamiyatlari va tijorat tashkilotlaridagi rolini ko‘rib chiqadi. Birinchi qismda yuridik xizmatning korporativ munosabatlardagi huquqiy ta‘minoti, ikkinchi qismda esa uning amaliy jihatlari, muammolari va takomillashtirish yo‘llari yoritiladi. Tadqiqot O‘zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksi, “Xo‘jalik jamiyatlari to‘g‘risida”gi qonunlar, shuningdek, 2022–2025 yillarda qabul qilingan PQ-415-sonli va O‘RQ-1025-sonli hujjatlar asosida amalga oshirilgan. Maqola korporativ faoliyatning huquqiy jihatlari chuqurroq tushunishga yordam beradi. Natijada yuridik xizmatning korporativ boshqaruv samaradorligini oshirishdagi o‘rni va O‘zbekiston sharoitidagi dolzarbligi ta‘kidlanadi.

Kalit so‘zlar: korporativ faoliyat, yuridik xizmat, korporativ huquq, huquqiy ta‘minot, xo‘jalik jamiyatlari, shartnoma huquqi, compliance, korporativ boshqaruv, O‘zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksi, korporativ munosabatlar.

Korporativ faoliyatda yuridik xizmatning nazariy asoslari va roli. Korporativ faoliyat zamonaviy iqtisodiyotning asosiy harakatlantiruvchi kuchi hisoblanadi. U xo‘jalik jamiyatlari (aksiyadorlik jamiyatlari, mas‘uliyati cheklangan jamiyatlar) va boshqa tijorat tashkilotlarining mulkiy, tashkiliy va boshqaruv munosabatlarini o‘z ichiga oladi. Korporativ faoliyatning huquqiy asoslari O‘zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksining 48–78-moddalarida, “Aksiyadorlik jamiyatlari to‘g‘risida”gi va “Mas‘uliyati cheklangan va qo‘shimcha mas‘uliyatli jamiyatlar to‘g‘risida”gi qonunlarda belgilangan. Bu munosabatlarning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi esa yuridik xizmatning samarali faoliyatiga bog‘liq.

Yuridik xizmat korxonaning tarkibiy bo‘linmasi sifatida korporativ faoliyatni huquqiy jihatdan ta‘minlaydi. Uning asosiy vazifasi – korxonaning barcha harakatlari qonun doirasida bo‘lishini ta‘minlash, huquqbuzarliklarni oldini olish va korxonaning huquqlari hamda qonuniy manfaatlarini himoya qilishdir. Nazariy jihatdan yuridik xizmat ikki asosiy funksiyani bajaradi: profilaktik (oldini olish) va himoyaviy (tiklash). Profilaktik funktsiya hujjatlarning huquqiy ekspertizasini, shartnomalarni tayyorlash va vizalashni, ichki lokal hujjatlar (nizom, ichki tartib-qoidalar) ishlab chiqishni o‘z ichiga oladi. Himoyaviy funktsiya

esa da'vo va talabnoma ishlarini yuritish, sudda vakillik qilish va korporativ nizolarni hal etishdan iborat.

Korporativ huquqda yuridik xizmatning roli korporativ boshqaruvning ajralmas qismi sifatida belgilanadi. Masalan, aksiyadorlar umumiy yig'ilishi, kuzatuv kengashi va ijroiya organi qarorlarining qonuniyligini ta'minlash yuridik xizmatning zimmasiga yuklatiladi. Bu jarayonda "korporativ niqoblarni olib tashlash" konsepsiyasi muhim ahamiyatga ega bo'lib, u yuridik shaxsning cheklangan javobgarligini suiiste'mol qilgan taqdirda faktik boshqaruvchilarni subsidiar javobgarlikka tortish imkonini beradi (O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksining 48-moddasi).

Xalqaro tajribada (Rossiya, AQSh, Yevropa Ittifoqi davlatlari) yuridik xizmat korporativ compliance tizimining markazida turadi. Compliance – bu korxonaning qonunchilikka, ichki standartlarga va axloqiy normalarga rioya etishini ta'minlovchi mexanizm. O'zbekistonda ham 2022-yilda qabul qilingan PQ-415-sonli Prezident qarori korporativ munosabatlarning huquqiy asoslarini takomillashtirishga qaratilgan bo'lib, unitar korxonalar va qo'shimcha mas'uliyatli jamiyatlar kabi eskirgan shakllarni bekor qilishni nazarda tutadi. Bu o'zgarishlar yuridik xizmatning yukini oshiradi, chunki endi korxonalar qayta tashkil etish, qo'shib olish va qo'shib yuborish jarayonlarida huquqiy xavflarni to'g'ri baholashi lozim.

Shunday qilib, yuridik xizmat nafaqat huquqiy maslahatchi, balki korporativ strategiyaning muhim ishtirokchisi sifatida korxonaning moliyaviy barqarorligi va raqobatbardoshligini oshiradi. Uning samarali ishlashi korporativ munosabatlardagi byurokriyani kamaytiradi va aksiyadorlar (ishtirokchilar) huquqlarini ishonchli himoya qiladi.

O'zbekistonda korporativ faoliyatda yuridik xizmatning amaliyoti va muammolari. O'zbekistonda korporativ faoliyatning rivojlanishi so'nggi yillarda sezilarli darajada tezlashdi. 2025-yilda qabul qilingan O'RQ-1025-sonli Qonun korporativ munosabatlar va yuridik shaxslarni boshqarishni yanada takomillashtirishga qaratilgan. Bu qonun fuqarolik-huquqiy munosabatlarga yangi institutlarni joriy etish va eskirgan tashkiliy-huquqiy shakllarni bekor qilishni ko'zda tutadi. Amalda yuridik xizmat aynan shu jarayonlarda yetakchi rol o'ynaydi.

Amaliyotda yuridik xizmatning asosiy yo'nalishlari quyidagilardan iborat:

Shartnomaviy-huquqiy ishlar — yetkazib berish, ijara, lizing, investitsiya, konsorsium shartnomalari (Fuqarolik kodeksining 962¹-moddasi) va boshqa tijorat bitimlarini tayyorlash, huquqiy ekspertizadan o'tkazish va vizalash. Katta hajmdagi shartnomalarda xavf-xatarlarni (force majeure, javobgarlik chegaralari, bahslashuvchi shartlar) to'g'ri baholash yuridik xizmatning asosiy vazifasidir.

Korporativ hujjatlar yuritish — jamiyat ustavi, ichki nizomlar (manfaatlar to'qnashuvini tartibga solish, insider axborotini himoya qilish), aksiyadorlar (ishtirokchilar) o'rtasidagi bitimlar, korporativ shartnomalar va aksiyadorlar umumiy yig'ilishi, kuzatuv kengashi qarorlarini huquqiy jihatdan ta'minlash. 2025-yildagi o'zgartirishlar majoritar

aksiyadorlar va ijro organi mas'uliyatini oshirishga qaratilganligi sababli, yuridik xizmat bu qarorlarning qonuniyligini sinchkov nazorat qilishi lozim.

Sud va huquqni muhofaza qilish faoliyati — korporativ nizolar (aksiyadorlar o'rtasidagi, jamiyat va kreditorlar o'rtasidagi, rahbarlarning subsidiar javobgarligi bo'yicha) bo'yicha da'vo va talabnoma ishlarini yuritish, sudda vakillik qilish. “Korporativ niqoblarni olib tashlash” instituti (Fuqarolik kodeksi 48-moddasi) amalda qo'llanilganda yuridik xizmat korxonani va uning rahbarlarini huquqiy xavflardan himoya qiladi.

Compliance va risklarni boshqarish — korrupsiyaga qarshi choralar, anti-moneylending, manfaatlar to'qnashuvini oldini olish, ichki audit xizmati bilan hamkorlikda compliance tizimini shakllantirish. PQ-415 qarori bo'yicha aktivlari ma'lum miqdordan ortiq bo'lgan mas'uliyati cheklangan jamiyatlarda ichki audit majburiy bo'lib, yuridik xizmat bu jarayonda faol ishtirok etadi. O'zbekistonning yirik xo'jalik jamiyatlarida (masalan, davlat ulushi mavjud korxonalar) yuridik xizmat ko'pincha alohida bo'lim sifatida tashkil etiladi. Biroq kichik va o'rta biznesda bu vazifalar bitta yurist yoki autsorsing kompaniyalari zimmasiga yuklatiladi. 2023-yildan boshlab unitar korxonalar va qo'shimcha mas'uliyatli jamiyatlarning tashkiliy-huquqiy shaklini o'zgartirish jarayoni yuridik xizmat oldiga yangi talablarni qo'ydi. Masalan, qo'shib olish paytida huquq va majburiyatlarning avtomatik o'tishi (O'RQ-1025) huquqiy xavflarni to'g'ri baholashni talab qiladi.

Muammolar ham mavjud. Birinchidan, yuridik xizmatning kadrlar yetishmasligi: ko'plab korxonalar malakali korporativ yuristlarga ega emas. Ikkinchidan, qonunchilikdagi tez o'zgarishlar (2022–2025 yillardagi islohotlar) yuridik xizmatni doimiy ravishda o'qitishni talab qiladi. Uchinchidan, korporativ nizolar sudda ko'rib chiqilishida protsessual muammolar saqlanib qolmoqda, chunki “korporativ nizo” tushunchasi hali to'liq huquqiy tartibga solinmagan. To'rtinchidan, raqamlashtirish yetarli emas: “E-huquqshunos” tizimi mavjud bo'lsa-da, ko'plab hujjatlar qog'oz shaklida qolmoqda.

Bu muammolarni hal etish uchun quyidagi takliflarni ilgari surish mumkin:

Yuridik xizmat xodimlarini doimiy malakasini oshirish tizimini joriy etish (Adliya vazirligi qoshidagi markazlar orqali);

Kichik korxonalar uchun yuridik autsorsingni rivojlantirish;

Korporativ compliance standartlarini majburiy qilish;

Ichki audit va yuridik xizmat o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish.

Shunday qilib, O'zbekistonda yuridik xizmat korporativ faoliyatning huquqiy xavfsizligini ta'minlashda muhim o'rin tutadi, ammo uning samaradorligini oshirish uchun qo'shimcha chora-tadbirlar talab etiladi

Xulosa

Korporativ faoliyatda yuridik xizmat korxonaning huquqiy himoyasi va samarali boshqaruvining asosiy vositasi hisoblanadi. Nazariy jihatdan u korporativ munosabatlarni huquqiy tartibga solishning markazida turadi, amaliyotda esa shartnomaviy, korporativ va sud ishlarini olib boradi. O'zbekiston Respublikasida so'nggi yillarda amalga oshirilgan islohotlar (PQ-415, O'RQ-1025) yuridik xizmatning rolini yanada kuchaytirdi.

Biroq kadrlar yetishmasligi, qonunchilik o'zgarishlariga moslashish qiyinligi va raqamlashtirish muammolari hali ham dolzarb. Ushbu muammolarni bartaraf etish korporativ faoliyatning rivojlanishiga, investitsiyalarni jalb qilishga va iqtisodiy o'sishga xizmat qiladi. Bakalavr darajasidagi mutaxassislar uchun ushbu mavzuni chuqur o'rganish korporativ huquq sohasida professional faoliyatga tayyorgarlik ko'rish imkonini beradi.

Kelgusida yuridik xizmatni raqamli texnologiyalar bilan integratsiya qilish va xalqaro standartlarga moslashtirish orqali O'zbekiston korporativ huquq tizimini yanada takomillashtirish mumkin. Natijada korporativ faoliyat nafaqat qonuniy, balki iqtisodiy jihatdan ham samarali bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksi
2. PQ-415-sonli Prezident qarori (08.11.2022).
3. O'RQ-1025-sonli Qonun (07.02.2025).
4. B. Umarov, X. Atajanov. "Korporativ huquq" (2021). Mazkur qo'llanma korporatsiya tushunchasi, ingliz va kontinental huquq tizimidagi farqlar hamda MCHJ va AJlarning zamonaviy huquqiy maqomi bo'yicha ma'lumotlar beradi.
5. H.R. Rahmonqulov, S.S. Gulyamov. "Korporativ huquq" (2008).